

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΜΑΘΗΜΑ: ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΔΙΔΑΣΚΩΝ: κ. ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

**«ΑΦΙΣΕΣ ΚΑΙ ΑΦΙΣΟΚΟΛΛΗΣΗ:
ΜΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΠΤΥΧΗ ΤΗΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ»**

ΜΟΥΚΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ-ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
1340200100370

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΙΟΣ 2004

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία προσπαθεί, με όλες τις αναπόφευκτες παραλείψεις, να απαντήσει σε ορισμένα νομικά ερωτήματα σχετικά με τις αφίσες, πολιτικές και εμπορικές, και κυρίως σχετικά με το πρόβλημα της ελεύθερης ή όχι τοιχοκόλλησής τους, το οποίο είναι και το βασικότερο σε ολόκληρη την περί αφισών θεωρία και νομολογία. Πράγματι, ενώ τα υπόλοιπα ζητήματα, όπως τα σχετικά με το περιεχόμενο μίας αφίσας, καλύπτονται σχεδόν πλήρως από την γενική περί ελευθερίας των ιδεών και του Τύπου διδασκαλία, η τοιχοκόλληση (με την οποία συνεκδοχικά εννοούμε κάθε αφισοκόλληση σε δημόσιο χώρο είτε πάνω σε τοίχο είτε σε τζαμαρία είτε σε κολόνα κ.ο.κ.) θέτει ειδικότερα ερωτήματα που απαιτούν να εξετάσουμε την θεσμική εφαρμογή του περί Τύπου δικαιώματος στις συγκεκριμένες περιστάσεις. Εξ άλλου ένας ενδεχόμενος ασφυκτικός περιορισμός των αφισοκολλήσεων δια νόμου ή πράξεων της διοίκησης ή, ακόμα περισσότερο, η απαγόρευσή τους θα είχε σοβαρότατες επιπτώσεις στην ποιότητα και την λειτουργία της Δημοκρατίας, αφού θα καθιστούσε γράμμα κενό όλες τις συνταγματικές εγγυήσεις των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων καθ' όσον αφορά τον συγκεκριμένο τρόπο διάδοσης πληροφοριών και ιδεών. Μία τέτοια φευκτέα εξέλιξη θα είχε ιδιαίτερη βαρύτητα και δυσμενείς συνέπειες στον πανεπιστημιακό χώρο, όπου η αφισοκόλληση παραμένει μία από τις κυριότερες μορφές συνδικαλιστικής δράσης και ζωτικό στοιχείο για την λειτουργία των φοιτητικών παρατάξεων συνιστώντας έτσι μία περαιτέρω εγγύηση για την συνταγματικά κατοχυρωμένη αυτοδιοίκηση των Πανεπιστημίων (16.5 Σ.). Στην σημερινή εποχή όπου η Δημοκρατία απειλείται σε διεθνές πλέον επίπεδο από διάφορους πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες οφείλουμε να είμαστε ιδιαίτερα ευαίσθητοι σε θέματα συνταγματικών δικαιωμάτων, ιδίως όσων άπτονται αμέσως του πολιτεύματος και των σχετικών με την διασφάλισή του ελευθεριών.

Το Θέμα: Εξετάζεται αρχικώς η γενική και ειδική εφαρμογή του περιεχομένου της ελευθερίας του Τύπου όπως αυτό

οριοθετείται σχετικώς με μία ορισμένη μορφή Τύπου, την αφίσα. Ύστερα εξετάζονται οι οριοθετήσεις ειδικώς της αφισοκόλλησης, ως μεθόδου διάδοσης του Τύπου που συναντάται με άλλους συνταγματικά κατοχυρωμένους θεσμούς, όπως η (ξένη) ιδιοκτησία και η προστασία του περιβάλλοντος. Σε αυτά τα πλαίσια εξετάζονται η σχετική θεωρία και νομολογία και ο ειδικός επί του θέματος Ν. 1491/1984 και γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στις ειδικότερες περιπτώσεις των χειρόγραφων αφισών και της ιδιόχειρης αναγραφής λέξεων, παραστάσεων κ.τ.λ. σε ξένους τοίχους.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή	σελ. 2-3
Κεφάλαιο Πρώτο: Η αφίσα ως τύπος- Η εφαρμογή της ελευθερίας του Τύπου υπό την μορφή της αφίσας	
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	σελ. 5-7
2. Γενική και ειδική οριοθέτηση της ελευθερίας της αφίσας ως Τύπου	σελ. 7-12
Κεφάλαιο Δεύτερο: Η ειδική οριοθέτηση της ελευθερίας του Τύπου στο ζήτημα των αφισοκολλήσεων	
1. Θεωρητική αντιμετώπιση του ζητήματος	σελ. 13-22
2. Ο Ν. 1491 της 10/13-11-1984	σελ. 22-24
Κεφάλαιο Τρίτο: Βασικά Συμπεράσματα	σελ. 25
Βιβλιογραφία	σελ. 26
Πίνακας Νομολογίας	σελ. 27
Παράρτημα Νομολογίας	σελ. 28-34
Περίληψη	σελ. 35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: **Η ΑΦΙΣΑ ΩΣ ΤΥΠΟΣ- Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΥΠΟ ΤΗΝ ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ ΑΦΙΣΑΣ**

1.) ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η αφίσα αποτελεί αναμφισβήτητα μία ειδική μορφή εμφάνισης του Τύπου¹. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Μάνεσης² αναφέρει τις αφίσες ανάμεσα στις συνιστώσες έναν «σκληρό πυρήνα» του Τύπου περιπτώσεις πριν προχωρήσει στην επέκταση της έννοιας αυτής με την υπαγωγή και άλλων περιπτώσεων³. Γι' αυτό το λόγο (αλλά και για λόγους συστηματικής ευκολίας) η εξέταση των διαφόρων ζητημάτων που αφορούν τις αφίσες και την αφισοκόλληση θα ακολουθήσει σε γενικές γραμμές την σειρά με την οποία αναλύονται οι επιμέρους ελευθερίες του Τύπου σε συγγράμματα Συνταγματικού Δικαίου⁴, με εξαίρεση την ελευθερία κυκλοφορίας, η οποία θα εξετασθεί σε ειδικό κεφάλαιο (Κεφάλαιο Δεύτερο του παρόντος), επειδή σε αυτόν τον τομέα ανακύπτουν τα δυσχερέστερα ερμηνευτικά προβλήματα που έχουν απασχολήσει την περί αφισών θεωρία και νομολογία. Πριν προχωρήσουμε, όμως, στην εξέταση των νομικών ζητημάτων, είναι χρήσιμο να διατυπώσουμε ορισμένες γενικότερες σκέψεις σχετικά με τις αφίσες και τον ρόλο τους στην κοινωνία.

Είναι γνωστός ο ρόλος της ελευθερίας του Τύπου για την διασφάλιση της Δημοκρατίας και των υπόλοιπων συνταγματικών δικαιωμάτων, ώστε δικαίως να θεωρείται ο

¹ Βλ. ενδεικτικά Δαγτόγλου Π.Δ., «Ατομικά Δικαιώματα Α'», Αθήνα-Κομοτηνή, 1991, σελ. 473, Χρυσόγονος Κ.Χ., «Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα», Αθήνα-Κομοτηνή, 2^η Έκδοση 2002, σελ. 283 και αλλού

² Μάνεσης Α., «Η Συνταγματική Προστασία της Ελεύθερης Κυκλοφορίας των Εντύπων και η Εφαρμογή της στην Πράξη», Το Σ., 1977, σελ. 3

³ Μάνεσης Α., όπ. παρ., «Τύπος...δεν είναι μόνον...οι αφίσες...»

⁴ Βλ. ενδεικτικά Δημητρόπουλος Α. Γ., «Συνταγματικά Δικαιώματα», Αθήνα, 1^η Έκδοση 2004, σελ. 271 επ., Δαγτόγλου Π. Δ., όπ. παρ., σελ. 472 επ.

Τύπος εγγυητής του πολιτεύματος⁵. Λόγω της σπουδαιότητάς του χαρακτηρίζεται και ως «δημόσιο λειτούργημα» και γράφεται Τύπος με κεφαλαίο Τ⁶ (άποψη την οποία υιοθετούμε και γι' αυτό ακολουθούμε αυτόν τον τρόπο γραφής στο παρόν πόνημα). Σε αυτά τα πλαίσια η αφίσα και δη η πολιτική εν ευρεία εννοία (σε αντίθεση με την εμπορική-διαφημιστική, διάκριση που, όπως θα δούμε παρακάτω επιφέρει και έννομες συνέπειες) παίζει σημαντικό ρόλο στην κοινωνία ως μέσο έκφρασης και διάδοσης ιδεών. Εξ άλλου η εξέλιξη της πολιτικής αφίσας ακολουθεί την πολιτική ιστορία του τόπου μας. Η αρχαιότερη, ίσως, ελληνική πολιτική αφίσα προήλθε από τους Επτανήσιους Ριζοσπάστες το 1850, οι οποίοι συνέστησαν και το πρώτο κόμμα αρχών στο νεοελληνικό κράτος⁷. Η έκρηξη των πολιτικών αφισών μετά την Μεταπολίτευση του 1974⁸ προκάλεσε αντιδράσεις από την πλευρά της εκτελεστικής εξουσίας και έδωσε το έναυσμα για την έκδοση σχετικών αποφάσεων⁹ και τη συγγραφή σχετικών άρθρων¹⁰, στα οποία στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό και η παρούσα ανάλυση. Χαρακτηριστική των επιφυλάξεων της εκτελεστικής εξουσίας απέναντι σε αυτόν τον τρόπο διάδοσης ιδεών είναι η απαγορευτική των αφισοκολλήσεων διάταξη του, αντισυνταγματικού πλέον, μετεμφυλιακού Α.Ν. 942/1946 «περί λήψεως μέτρων προς κατευνασμόν των πολιτικών παθών»¹¹.

Είναι γεγονός ότι σήμερα πολλοί μιλάνε για «θάνατο της πολιτικής αφίσας», κυρίως λόγω των κοινωνικών μεταβολών και της επικράτησης νέων μέσων, όπως η τηλεόραση¹². Αυτή η τάση φαίνεται να επιβεβαιώνεται και από την απαγόρευση των αφισών με τις εικόνες των υποψηφίων βουλευτών από την

⁵ Chateaubriand, "De la Monarchie selon la Charte", Paris, 1927, Chap. XX (« Melanges politiques et litteraires », Paris, 1854, p. 240) : « Il la faut, cette liberte [de la presse] ou, encore une fois, la constitution n' est qu' un jeu », αναφερόμενο στο Δαγτόγλου Π.Δ., όπ. παρ., σελ. 456, υπ. 3

⁶ Δαγτόγλου Π.Δ., όπ. παρ., σελ. 459

⁷ Βογιατζή Ι., «Οι Πρόδρομοι της Προεκλογικής Αφίσας», στο «Προεκλογική Αφίσα», Επτά Ημέρες της Καθημερινής, 09-04-2000, σελ. 19

⁸ Παπασπύρου-Καραδημητρίου Ε., «Προεκλογική Αφίσα και Ιστορική Τεκμηρίωση», στο «Προεκλογική Αφίσα», όπ. παρ., σελ. 4

⁹ Π.χ. Α.Π. 391/1977, Ποιν. Χρ., 1977, σελ. 750, Α.Π. 838)77, Το Σ., 1978, σελ. 383

¹⁰ Π.χ. Μάνεσης Α., όπ. παρ., Κασσιμάτης Γ., «Η Αντισυνταγματικότητα της Απαγόρευσης των Αφισοκολλήσεων», Το Σ., 1977, σελ. 37

¹¹ Μάνεσης Α., όπ. παρ., σελ. 14

¹² Καστρίτη Ν., «Καθρέπτης Μεταβολών και Διαφοροποιήσεων», στο «Προεκλογική Αφίσα», όπ. παρ., σελ. 9

Διακομματική Επιτροπή των εκλογών του 2000¹³. Παρ' όλα αυτά, οι αφίσες κατά την γνώμη μου θα συνεχίσουν να αποτελούν βασικό στοιχείο της πολιτικής και, γενικότερα, κοινωνικής ζωής, όχι μόνο λόγω του μικρού κόστους τους, που εξαναγκάζει μικρά κόμματα με περιορισμένους πόρους που δεν έχουν πρόσβαση στα κεντρικά Μ.Μ.Ε. να στηρίζουν στις αφίσες την προβολή των ιδεών και των προτάσεών τους¹⁴, ούτε λόγω της σημαίνουσας θέσης τους για την λειτουργία των φοιτητικών παρατάξεων στα πλαίσια της αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι.¹⁵, αλλά κυρίως επειδή, σε αντίθεση με την τηλεόραση ή το ραδιόφωνο, η στατικότητα της αφίσας επιτρέπει στον θεατή να την επεξεργαστεί και να την ερμηνεύσει και η τοποθέτησή της σε δημόσιους χώρους διευκολύνει την ακόμα και ασυνείδητη υποβολή της σε άγνωστο αριθμό προσώπων¹⁶. Τι εντύπωση θα προκαλούσε στο κοινωνικό σύνολο μία φωτογραφία του Προέδρου της Δημοκρατίας συνοδευόμενη από υβριστικά και συκοφαντικά σχόλια¹⁷ δημοσιευμένα στις εσωτερικές σελίδες γνωστής ακραίας εφημερίδας, ενώ πόσο διαφορετική θα ήταν η επιρροή της ίδιας εικόνας αν τοιχοκολλείτο με μεγάλο αριθμό αφισών σε κεντρικούς δρόμους της Αθήνας; Είναι λοιπόν πρόδηλο ότι η θεωρητική ενασχόληση με τα σχετικά με τις αφίσες ζητήματα όχι μόνο δεν είναι παρωχημένη αλλά, αντιθέτως, διατηρεί αμείωτη την επικαιρότητά της.

2.) ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΦΙΣΑΣ ΩΣ ΤΥΠΟΥ

Η ελευθερία του Τύπου στα πλαίσια του ελληνικού δικαίου κατοχυρώνεται από το άρθρο 14 παρ. 1 και 2 Σ. Η 14.1 Σ. ορίζει ότι «Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους.» Και η παρ. 2 συμπληρώνει: «Ο τύπος

¹³ Παπασπύρου-Καραδημητρίου Ε., όπ. παρ., σελ. 3

¹⁴ Μάνεσης Α., όπ. παρ., σελ. 4

¹⁵ 16.5 Σ.

¹⁶ Κούλη Α., «Η Εικόνα, το Μήνυμα και το Μέσο», στο «Προεκλογική Αφίσα», όπ. παρ., σελ. 13

¹⁷ Προσβολή κατά του Προέδρου της Δημοκρατίας, 168.2 Π.Κ.

είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.» Η ελευθερία αυτή, ειδικότερη έκφραση της ελευθερίας της έκφρασης¹⁸, όπως προκύπτει σαφώς από την 14.1 Σ., τόσο της θετικής όσο και της αρνητικής (ελευθερία να εκφράζεις ή να μην εκφράζεις γνώμη)¹⁹, υπάρχει τόσο ως ατομικό δικαίωμα όσο και ως «θεσμική εγγύηση», δηλαδή ως συνταγματική κατοχύρωση του θεσμού του Τύπου, απαραίτητου σε μία δημοκρατική, πλουραλιστική κοινωνία²⁰. Όπως κάθε δικαίωμα, έτσι και η ελευθερία του Τύπου δεν υπάρχει γενικά και αόριστα, αλλά έχει ένα συγκεκριμένο περιεχόμενο που προκύπτει από την ειδική οριοθέτηση του συγκεκριμένου δικαιώματος. Πρώτη και αυτονόητη είναι η εννοιολογική οριοθέτηση που προκύπτει από το περιεχόμενο των χρησιμοποιούμενων στην συνταγματική διάταξη λέξεων²¹. Ο κοινός νομοθέτης μπορεί στα πλαίσια της γενικής ρυθμιστικής του αρμοδιότητας να παράσχει ορισμούς για τις χρησιμοποιούμενες έννοιες μέσα στα πλαίσια του Συντάγματος, οι οποίοι, όμως, δεν είναι δεσμευτικοί εφ' όσον δεν υπάρχει συνταγματική εξουσιοδότηση προς τούτο²². Η ελευθερία της έκφρασης είναι «περιορισμένο» δικαίωμα λόγω της ρητής επιφύλαξης του νόμου να θέτει περιορισμούς²³. Εφ' όσον, όμως, η επιφύλαξη του νόμου διατυπώνεται στην παρ. 1 και δεν επαναλαμβάνεται στην παρ. 2, οι περιορισμοί πρέπει να αφορούν την ελευθερία έκφρασης εν γένει και όχι ειδικά τον Τύπο²⁴. Άρα νομοθετικός ορισμός του Τύπου είναι δεσμευτικός εφ' όσον δεν περιορίζει την έκταση του δικαιώματος-θεσμού πέρα από τα συνταγματικώς διαγραφόμενα όρια.

Ορισμό του Τύπου δίνει το άρθρο 1 του Α.Ν. 1092/1938. Ο μεταξικής εμπνεύσεως αυτός νόμος, αν και είχε ως στόχο να θέσει τον Τύπο στην υπηρεσία του δικτατορικού καθεστώτος της εποχής²⁵, έθεσε σε σωστή βάση τα περί Τύπου ζητήματα και

¹⁸ Χρυσόγονος Κ.Χ., *όπ. παρ.*, σελ.282

¹⁹ Χρυσόγονος Κ.Χ., *όπ. παρ.*, σελ. 272 in fine

²⁰ Δαγτόγλου Π.Δ., *όπ. παρ.*, σελ. 457

²¹ Δημητρόπουλος Α.Γ., *όπ. παρ.*, σελ. 59

²² Δημητρόπουλος Α.Γ., *όπ. παρ.*, σελ. 60

²³ 14.1 Σ., «τηρώντας τους νόμους του Κράτους»

²⁴ Χρυσόγονος Κ.Χ., *όπ. παρ.*, σελ. 289

²⁵ Βλ. την έκθεση του επί του Τύπου και Τουρισμού υφυπουργού, Κώδιξ Νόμων 1938, σελ. 80

παραμένει ως σήμερα ο βασικός περί Τύπου νόμος²⁶. Η παρ. 1 του Α.Ν. 1092/1938 ορίζει ότι: «Τύπος και έντυπον... είναι παν ό,τι εκ τυπογραφίας ή οιουδήποτε άλλου μηχανικού ή χημικού μέσου παράγεται εις όμοια αντίτυπα και χρησιμεύει εις πολλαπλασιασμόν ή διάδοσιν χειρογράφων εικόνων, παραστάσεων, μετά ή άνευ σημειώσεων, ή μουσικών έργων μετά κειμένου ή επεξηγήσεως ή φωνογραφικών πλακών». Η αφίσα, μονόφυλλο έντυπο, δίχρωμο ή πολύχρωμο, φέρον ευσύνοπτο κείμενο με ή χωρίς εικόνα, κατάλληλο για ανάρτηση ή επικόλληση²⁷, υπάγεται ανεπιφύλακτα στον ορισμό του Α.Ν. 1092/1938²⁸ και απολαμβάνει όλες τις περί Τύπου εγγυήσεις και υπόκειται κατ' αρχήν στους ίδιους περιορισμούς²⁹.

Το πλέγμα των εγγυήσεων του Τύπου συμπληρώνεται από το άρθρο 10 της Ε.Σ.Δ.Α.³⁰ και το άρθρο 19.2 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα³¹. Καθώς αυτές οι διατάξεις έχουν υπερνομοθετική αλλά όχι υπερσυνταγματική ισχύ³², μπορούν μόνο να διευρύνουν και όχι να περιορίσουν την προστασία του δικαιώματος³³.

Οι αφίσες ως μορφή Τύπου προστατεύονται στο σύνολο του περιεχομένου της ελευθερίας του Τύπου³⁴. Άλλο θέμα είναι, βεβαίως, το ότι λόγω της φύσης των πραγμάτων ορισμένες πλευρές της ελευθερίας του Τύπου έχουν από ελάχιστη ως μηδενική εφαρμογή στον τομέα των αφισών. Αυτό με κανέναν τρόπο δεν επιβάλλει συρρίκνωση της γενικής εφαρμογής του σχετικού δικαιώματος ως προς τον συγκεκριμένο τρόπο έκφρασής του, ενώ αυτή η ίδια η φύση των πραγμάτων επιβάλλει ορισμένες ειδικότερες οριοθετήσεις κατά την εφαρμογή του δικαιώματος ως αφισοκόλληση³⁵.

Τώρα θα επιχειρήσουμε μία σύντομη επισκόπηση των διαφόρων εκφάνσεως της ελευθερίας του Τύπου (εκτός από την

²⁶ Δαγτόγλου Π.Δ., όπ. παρ., σελ. 470

²⁷ Παπασπύρου-Καραδημητρίου Ε., όπ. παρ., σελ. 3

²⁸ Δαγτόγλου Π.Δ., όπ. παρ., σελ. 473

²⁹ Για τις ειδικότερες οριοθετήσεις της αφισοκόλλησης βλ. Κεφάλαιο Δεύτερο του παρόντος

³⁰ ν.δ. 53/1975, Φ.Ε.Κ.256 Α' σε συνδυασμό με ν. 2400/1997, Φ.Ε.Κ. 96 Α'

³¹ ν. 2462/1997, Κώδιξ Νόμων 1996 σελ. 101

³² 28.1 Σ.

³³ Δαγτόγλου Π.Δ., όπ. παρ., σελ. 467

³⁴ Χρυσόγονος Κ.Χ., όπ. παρ., σελ. 283, Δημητρόπουλος Α.Γ., όπ. παρ., σελ. 273

³⁵ Βλ. Κεφάλαιο Δεύτερο του παρόντος

ελευθερία κυκλοφορίας με την οποία θα ασχοληθούμε αναλυτικότερα στο επόμενο κεφάλαιο) όπως αυτές εξειδικεύονται ως προς τις αφίσες³⁶:

A.) Ελευθερία εκδόσεως: Καθένας έχει δικαίωμα να εκδίδει αφίσα όταν και όπου θέλει χωρίς να απαιτούνται προς τούτο ειδικά προσόντα ή προϋποθέσεις ή λήψη άδειας ή καταβολή εγγυοδοσίας. Είναι επίσης ανεπίτρεπτη η επιβολή οποιουδήποτε προληπτικού μέτρου ή λογοκρισίας³⁷

B.) Ελευθερία συντάξεως: Βασική έκφανση της ελευθερίας αυτής είναι η ελευθερία συγκέντρωσης της ύλης. Αυτή η ελευθερία έχει ελάχιστο πεδίο εφαρμογής στον τομέα των αφισών, δεν αποκλείεται, όμως, να υπάρξουν περιπτώσεις οπου ενεργοποιείται Π.χ. αντιπολιτευόμενο κόμμα εκδίδει προεκλογική αφίσα στην οποία αναγράφεται: «Το 10% των νέων είναι άνεργοι! Θα το αφήσετε έτσι;». Σε μία τέτοια περίπτωση υπάρχει υποχρέωση της Στατιστικής Υπηρεσίας και άλλων δημόσιων φορέων σε συνδυασμό και με το άρθρο 10 Σ. να γνωστοποιήσουν στο κόμμα αυτό, όπως και σε κάθε ενδιαφερόμενο, τα σχετικά στατιστικά στοιχεία. Κυριότερη, όμως, πτυχή της ελευθερίας αυτής είναι η ελευθερία επιλογής του περιεχομένου της αφίσας και η απαγόρευση της λογοκρισίας και των προληπτικών μέτρων εν γένει (14.2 Σ.), ενώ επιτρέπονται μόνο τα κατασταλτικά μέτρα σύμφωνα με την γενική και ειδική οριοθέτηση του δικαιώματος πάντα στα συνταγματικά πλαίσια.

Γ.) Ελευθερία εκτύπωσης: Καθένας είναι ελεύθερος να επιλέξει το σχήμα, την επιφάνεια εκδόσεως και τον αριθμό αντιτύπων της αφίσας, όπως και την μέθοδο και το προσωπικό εκτύπωσης³⁸

Δ.) Ελευθερία άσκησης επαγγελμάτων του Τύπου: Και αυτή η ελευθερία έχει εδώ περιορισμένη εφαρμογή, μπορεί, όμως, σε συνδυασμό με την γενικότερη οικονομική και επαγγελματική ελευθερία (5.1 Σ.) να οδηγήσει έναν τυπογράφο ή έναν

³⁶ Για την παρουσίαση των ειδικότερων ελευθεριών του Τύπου ακολουθούμε την παρουσίασή τους ως προς το συνολικό δικαίωμα στο Δαγτόγλου Π.Δ., όπ. παρ., σελ. 475 επόμε.

³⁷ 14.2 Σ.

³⁸ Δαγτόγλου Π.Δ., όπ. παρ., σελ. 490

εικαστικό καλλιτέχνη να ασχοληθεί αποκλειστικώς με την εκτύπωση ή φιλοτέχνηση αφισών.

Αφού είδαμε ακροθιγώς το περιεχόμενο της ελευθερίας της αφίσας (πλην του δικαιώματος κυκλοφορίας) θα εξετάσουμε την οριοθέτηση του δικαιώματος αυτού από το Σύνταγμα και τους σύμφωνους με αυτό νόμους. Σε αυτήν την αναφορά η αφισοκόλληση μας ενδιαφέρει όχι πια ως επιτρεπόμενη ή απαγορευμένη άσκηση του δικαιώματος αλλά ως τμήμα του πραγματικού των προαναφερθεισών διατάξεων, καθώς το άρθρο 2 του Α.Ν. 1092/1938 ορίζει ότι: «1. Ως δημοσίευσις εντύπου θεωρείται... η εις δημόσιον μέρος ή εν δημοσία συναθροίσει ή εις μέρος προσιτόν εις το κοινόν τοιχοκόλλησις ή έκθεσις παντός εντύπου.-2. Αδίκημα τύπου όταν λάβη χώραν η κατά την προηγουμένην παράγραφον δημοσίευσις».

Όπως όλα τα συνταγματικά δικαιώματα έτσι και το δικαίωμα στον Τύπο οριοθετείται από τις γενικές οριοθετήσεις των άρθρων 5.1 και 25 Σ., δηλαδή από τα δικαιώματα των άλλων, το Σύνταγμα, τα χρηστά ήθη, την απαγόρευση της καταχρηστικής άσκησής του και την κοινωνική οριοθέτηση³⁹. Αυτές οι οριοθετήσεις θα μας απασχολήσουν στο επόμενο κεφάλαιο, οπού θα τις εξετάσουμε υπό το πρίσμα του ζητήματος της αφισοκόλλησης. Πέρα από αυτές τις γενικές οριοθετήσεις το άρθρο 14 Σ. θέτει και ορισμένες ειδικές οριοθετήσεις. Πρώτον, στην παρ. 1 θέτει μία γενική επιφύλαξη νόμου⁴⁰. Αυτή η γενική επιφύλαξη έχει την έννοια ότι η ελευθερία της αφίσας όπως και κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα δεν είναι ανεξέλεγκτη αλλά περιορίζεται από τους σύμφωνους με το Σύνταγμα νόμους. Άλλη οριοθέτηση εισάγεται με την παρ. 3 του 14 Σ., στην οποία απαριθμούνται περιοριστικά οι λόγοι που επιτρέπουν την κατάσχεση εντύπων και, βεβαίως αφού το Σύνταγμα δεν διακρίνει, αφισών. Τέλος, η προστασία του δικαιώματος μπορεί να ανασταλεί υπό τους όρους του αρ. 48 Σ.⁴¹

Ζήτημα αποτελεί αν είναι δυνατή η υπαγωγή των αφισών και στο προστατευτικό πεδίο της ελευθερίας της τέχνης κατά το αρ.

³⁹ Δημητρόπουλος Α.Γ., όπ. παρ., σελ. 61

⁴⁰ 14.1 Σ. «...τηρώντας τους νόμους του Κράτους.»

⁴¹ Δαγτόγλου Π.Δ., όπ. παρ., σελ. 430

16.1 Σ.⁴². Είναι σαφές ότι το ζήτημα αυτό εμφανίζεται στις περιπτώσεις αφισών στις οποίες βασικό, αν όχι πρωτεύοντα, ρόλο παίζει το καλλιτεχνικό τους περιεχόμενο. Σύμφωνα με την ερμηνευτική αρχή ότι σε περίπτωση συρροής συνταγματικών δικαιωμάτων επιδιώκουμε την σύνθεσή τους για την παροχή όσο το δυνατόν ευρύτερης προστασίας⁴³, είναι κατ' αρχήν δυνατή η υπαγωγή των αφισών αυτών στα ρυθμιστικά πεδία και των δύο διατάξεων (14.1 και 2, 16.1 Σ.). Το γεγονός ότι η 16.1 Σ. δεν περιέχει γενική επιφύλαξη νόμου, όπως η 14.1 Σ., δεν σημαίνει ότι οι «καλλιτεχνικές» αφίσες δεν υπάγονται στο ίδιο ρυθμιστικό πλαίσιο με τις υπόλοιπες, όχι μόνο επειδή ισχύουν και για αυτές οι γενικές οριοθετήσεις όλων των συνταγματικών δικαιωμάτων⁴⁴ αλλά και επειδή δεν ήταν βούληση του συντακτικού νομοθέτη στην ελεύθερη διακίνηση όλων των κατ' αρχήν ισότιμων ιδεών να ενισχύσει όσες παρουσιάζονται σε αφίσες καλλιτεχνικής αξίας έναντι των υπολοίπων «κοινών» αφισών. Αυτή η διαπίστωση έχει πρακτικό ενδιαφέρον για την οριοθέτηση του δικαιώματος αφισοκόλλησης, όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο.

⁴² 16.1 Σ.: «Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες»

⁴³ Δημητρόπουλος Α.Γ., όπ. παρ., σελ. 101

⁴⁴ 5.1 και 25 Σ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: **Η ΕΙΔΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ** **ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΣΤΟ ΖΗΤΗΜΑ** **ΤΩΝ ΑΦΙΣΟΚΟΛΛΗΣΕΩΝ**

1.) ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Βασικό στοιχείο του περιεχομένου της ελευθερίας του Τύπου είναι η ελευθερία κυκλοφορίας και διαδόσεως του εντύπου⁴⁵. Το Σύνταγμα του 1975, μάλιστα, καθιερώνει για πρώτη φορά ρητώς την ελευθερία διάδοσης των ιδεών (14.1 Σ.: «Καθένας μπορεί... να διαδίδει... τους στοχασμούς του»)⁴⁶. Έκφραση της ελευθερίας αυτής και βασικότερη μορφή εφαρμογής της ως προς τις αφίσες είναι η αφισοκόλληση, δηλαδή η τοιχοκόλληση⁴⁷ των αφισών σε δημόσιο χώρο ή σε χώρο προσιτό στο κοινό⁴⁸. Η αφισοκόλληση θεωρείται δημοσίευση της αφίσας και μόνο όταν αυτή λάβει χώρα στοιχειοθετείται αδίκημα Τύπου⁴⁹. Είναι αυτονόητο ότι η ελευθερία της αφισοκόλλησης είναι απαραίτητη για την εν γένει ελευθερία των αφισών, χωρίς την οποία η τελευταία δεν έχει νόημα. Κάθε φορά που η εκτελεστική εξουσία ήθελε να απαγορεύσει αυτήν την μέθοδο έκφρασης ιδεών, μεθόδευε την απαγόρευση μέσω εισαγωγής περιορισμών ή απαγορεύσεων στην αφισοκόλληση⁵⁰. Όμως, αν οι υπόλοιπες επιμέρους ελευθερίες του Τύπου και των αφισών δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερες ερμηνευτικές δυσχέρειες, η αφισοκόλληση θέτει ορισμένα προβλήματα επειδή η εφαρμογή της φαίνεται να έρχεται σε σύγκρουση με το περιεχόμενο άλλων προστατευομένων από το Σύνταγμα δικαιωμάτων.

⁴⁵ Δαγτόγλου Π.Δ., όπ. παρ., σελ. 492, Δημητόπουλος Α.Γ., όπ. παρ., σελ. 273, Χρυσόγονος Κ.Χ., όπ. παρ., σελ. 283

⁴⁶ Μάνεσης Α., όπ. παρ., σελ. 1

⁴⁷ Για την έννοια της τοιχοκόλλησης βλ. Εισαγωγή, σελ. 2 του παρόντος

⁴⁸ Δαγτόγλου Π.Δ., όπ. παρ., σελ. 497

⁴⁹ άρθρο 2 Α.Ν. 1092/1938

⁵⁰ Βλ. π.χ. περ. α' Α.Ν. 942/1946

Πριν προχωρήσουμε στην ανάπτυξη των σχετικών ζητημάτων πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι σύγκρουση δικαιωμάτων υπό νομική έννοια, δηλαδή ταυτόχρονη αναγνώριση και νόμιμη άσκηση δικαιωμάτων από περισσότερους φορείς κατά τρόπο ώστε η νόμιμη άσκηση των δικαιωμάτων του ενός φορέα να παρεμποδίζει την επίσης νόμιμη άσκηση των δικαιωμάτων του άλλου φορέα, δεν υφίσταται στην σύγχρονη έννομη τάξη. Το Σύνταγμα δεν μπορεί να επιτρέπει και να απαγορεύει την ίδια ενέργεια ταυτοχρόνως! Όταν προκύπτει σύγκρουση, αυτή είναι μόνο πραγματική, δηλαδή ένας φορέας παραβιάζει παράνομα τα δικαιώματα ενός άλλου φορέα⁵¹. Η αναγνώριση της νομικής σύγκρουσης δικαιωμάτων οφείλεται στην παραδοσιακή αντίληψη κατά την οποία τα συνταγματικά δικαιώματα έχουν ένα και στατικό περιεχόμενο, το οποίο δεν παραλλάσσεται αναλόγως των περιστάσεων⁵². Το ποιες περιπτώσεις συνιστούν νόμιμη άσκηση του δικαιώματος αφισοκόλλησης και ποιες είναι απαγορευμένες χάριν δικαιωμάτων άλλων φορέων εξαρτάται από την οριοθέτηση του συγκεκριμένου δικαιώματος από το Σύνταγμα και τους σύμφωνους με αυτό νόμους, και ιδίως από την γενική οριοθέτηση της μη παραβίασης του Συντάγματος⁵³.

Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι η αναγωγή στο άρθ. 5.1 Σ. είναι, αν όχι περιττή, τουλάχιστον συμπληρωματική, επειδή το άρθ. 14.1 Σ. διατυπώνοντας επιφύλαξη νόμου⁵⁴ επιτρέπει την εισαγωγή περιορισμών του δικαιώματος με ειδικούς νόμους, συμφώνους πάντα προς το Σύνταγμα⁵⁵. Όμως, όπως ήδη παρατηρήσαμε, η αναγραφή της επιφύλαξης νόμου μόνο στην παρ. 1 και όχι στην 2 του άρθ. 14 Σ. επιτρέπει την εισαγωγή ειδικών περιορισμών για το δικαίωμα της έκφρασης εν γένει και όχι ειδικά για του Τύπο⁵⁶. Έτσι, διάταξη νόμου που περιορίζει το δικαίωμα της αφισοκόλλησης είναι αντισυνταγματική και ανίσχυρη, εκτός αν κινείται στα πλαίσια που ορίζει το Σύνταγμα ιδίως ως προς την προστασία των δικαιωμάτων των άλλων⁵⁷.

⁵¹ Δημητρόπουλος Α.Γ., όπ. παρ., σελ. 96

⁵² Δημητρόπουλος Α.Γ., όπ. παρ., σελ.58

⁵³ 5.1 Σ.

⁵⁴ 14.1 Σ.: «...τηρώντας τους νόμους του Κράτους.»

⁵⁵ Δημητρόπουλος Α.Γ., όπ. παρ., σελ. 75

⁵⁶ Χρυσόγονος Κ.Χ., όπ. παρ., σελ. 289

⁵⁷ Δημητρόπουλος Α.Γ., όπ. παρ., σελ. 62

Δικαιώματα των άλλων που συνήθως βλάπτονται από την αφισοκόλληση (από την πράξη της αφισοκόλλησης και όχι από το περιεχόμενο της αφίσας, για το οποίο ισχύουν οι γενικές περί Τύπου διατάξεις) είναι η ιδιοκτησία (17.1 Σ.) και η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος (24.1 Σ.).

Η ιδιοκτησία βλάπτεται από την αφισοκόλληση, όταν η τελευταία γίνεται παρά την θέληση του ιδιοκτήτη του τοίχου κ.τ.λ., τόσο υπό την έννοια της φθοράς ξένης ιδιοκτησίας (381 Π.Κ.) όσο και υπό την έννοια της επενέργειας πάνω σε αυτήν παρά τη θέληση του δικαιούχου (1000 Α.Κ.). Το ότι οι διατάξεις αυτές βασίζονται στην συνταγματική προστασία της ιδιοκτησίας είναι πλέον αναμφίβολο αφού μετά την Αναθεώρηση του 2001 το Σύνταγμα ορίζει ρητώς ότι «Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν.» (25.1 εδ. γ Σ.). Έτσι, βρίσκει πλέον και συνταγματική θεμελίωση η άποψη ότι το αμυντικό περιεχόμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων ισχύει *erga omnes*, τόσο απέναντι στην ιδιωτική όσο και στην κρατική εξουσία⁵⁸. Επίσης, στην παρούσα αναφορά δεν έχει ιδιαίτερη αξία η διχογνωμία για το αν η ιδιοκτησία εν τη έννοια του άρθ. 17.1 Σ. καλύπτει μόνο τα εμπράγματα ή και τα ενοχικά δικαιώματα⁵⁹, καθώς από αυτήν την φύση των πραγμάτων η αφισοκόλληση προσβάλλει μόνο τα δικαιώματα κυριότητας και νομής ακινήτου⁶⁰. Σημαντικό στοιχείο για την προβληματική μας είναι ότι το άρθ. 17.1 Σ. ορίζει ότι «τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή (σ.σ. την ιδιοκτησία) δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος». Η περιοριστική αυτή ρήτρα του γενικού συμφέροντος, η οποία ουσιαστικά αποτελεί γενική επιφύλαξη υπέρ του νόμου⁶¹, επιτρέπει την δια νόμου εισαγωγή αυξημένων σε σχέση με άλλα δικαιώματα περιορισμών στην άσκηση του δικαιώματος στην ιδιοκτησία⁶², εφ' όσον αυτοί δικαιολογούνται από λόγους γενικού συμφέροντος. Στην προστασία του γενικού συμφέροντος αποσκοπεί και η ελευθερία του Τύπου, στην

⁵⁸ Δημητρόπουλος Α.Γ., όπ. παρ., σελ. 53

⁵⁹ Βλ. ενδεικτικά Χρυσόγονος Κ.Χ., όπ. παρ., σελ. 346

⁶⁰ 974 και 1000 Α.Κ.

⁶¹ Βενιζέλος Ε., «Το Γενικό Συμφέρον και οι Περιορισμοί των Συνταγματικών Δικαιωμάτων», 1990, σελ. 57, αναφέρεται στο Χρυσόγονος Κ.Χ., όπ. παρ., σελ. 338

⁶² Χρυσόγονος Κ.Χ., όπ. παρ., σελ. 339

θεσμική του πια διάσταση, αφού είναι βασική για την άσκηση του δικαιώματος της γνώμης αλλά και για την Δημοκρατία εν γένει⁶³. Επομένως, είναι δυνατή η εισαγωγή περιορισμών για την άσκηση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας υπέρ της αφισοκόλλησης ως έκφρασης της ελευθερίας του Τύπου, οι οποίοι, όμως, δεν είναι απεριόριστοι αλλά οριοθετούνται από τον πυρήνα του δικαιώματος, την αρχή της αναλογικότητας και την απαγόρευση καταχρηστικής επιβολής τους⁶⁴. Σε αυτό το πλαίσιο, χρήσιμη είναι η παρατήρηση του Μυλωνόπουλου⁶⁵ ότι δεν συνιστά φθορά ξένης ιδιοκτησίας η επικόλληση αφισών όταν η αφαίρεση τους μπορεί να γίνει αμέσως χωρίς να αφήσει ίχνη ή δεν επηρεάζει την κοινωνική υπόσταση του κτιρίου. Βεβαίως αυτές οι διευκρινίσεις αφορούν την στοιχειοθέτηση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος του άρθ. 381 Π.Κ. και όχι τα όρια άσκησης των συνταγματικών δικαιωμάτων. Είναι, όμως, ενδεικτικές του πώς μπορεί να εφαρμοσθεί η αρχή της αναλογικότητας⁶⁶ κατά την εισαγωγή περιορισμών στην άσκηση των συνταγματικών δικαιωμάτων (ο ιδιοκτήτης ακινήτου μπορεί να υποχρεωθεί να ανεχθεί επικόλληση αφισών στην ιδιοκτησία του με κολλητική ταινία που δεν αφήνει ίχνη, αλλά όχι με ψαρόκολλα που προκαλεί ίχνη για μεγάλο χρονικό διάστημα προκαλώντας μείωση της χρησιμότητας του ακινήτου). Και αντιστρόφως, η οριοθέτηση των περιορισμών από τον «σκληρό πυρήνα» του δικαιώματος επιβάλλει η αφισοκόλληση να μην διενεργείται ανεξέλεγκτα αλλά να σέβεται τον θεσμό της ιδιοκτησίας, όπως θα δούμε και παρακάτω.

Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος ως ατομικό αλλά και ως συλλογικό δικαίωμα⁶⁷ δεν περιορίζεται από γενική επιφύλαξη υπέρ του νόμου. Έτσι, το άρθ. 24.1 Σ. οριοθετεί πιο στενά το δικαίωμα της αφισοκόλλησης από το

⁶³ Δαγτόγλου Π.Δ., όπ. παρ., σελ. 456 επόμενα.

⁶⁴ Δημητρόπουλος Α.Γ., όπ. παρ., σελ. 77

⁶⁵ Μυλωνόπουλος Χ.Χ., «Ποινικό Δίκαιο-Ειδικό Μέρος, Τα Εγκλήματα κατά της Ιδιοκτησίας και της Περιουσίας», Αθήνα, 2001, σελ. 333

⁶⁶ 25.1 εδ. δ' Σ. in fine

⁶⁷ 24.1 εδ. α' Σ. Εξ άλλου όλα τα δικαιώματα ασκούνται ως «δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου» (25.1 εδ. α' Σ.)

άρθ. 17.1 Σ., πάντα μέσα στα συνταγματικά πλαίσια προστασίας του δικαιώματος αυτού.

Και οι δύο διατάξεις (17.1 και 24.1 Σ.) επιβάλλουν ρητώς υποχρέωση του Κράτους να παρεμβαίνει υπέρ των ιδιωτών για να προστατεύει τα δικαιώματα της ιδιοκτησίας και της προστασίας του περιβάλλοντος⁶⁸. Αυτές οι διατάξεις, περίπου αυτονόητες μετά από την αναγνώριση προστατευτικού περιεχομένου σε κάθε συνταγματικό δικαίωμα⁶⁹ και με ρητή πλέον συνταγματική διάταξη (25.1 εδ. α' και β' Σ.), προσφέρουν ικανοποιητική λύση στο πρόβλημα της οριοθέτησης του δικαιώματος στην αφισοκόλληση χάριν άλλων δικαιωμάτων, όπως θα δούμε παρακάτω.

Όπως προκύπτει από την παραπάνω ανάλυση, οι οριοθετήσεις των περιορισμών που μπορούν να επιβληθούν στο δικαίωμα της ιδιοκτησίας (όπως είδαμε, η διατύπωση του άρθ. 24.1 Σ. για την προστασία του περιβάλλοντος δεν επιτρέπει την εισαγωγή περιορισμών με ειδικούς νόμους) και ιδίως υποχρέωση διατήρησης του πυρήνα του δικαιώματος σε συνδυασμό με την γενική οριοθέτηση της ελευθερίας του Τύπου θέτουν τα όρια εντός των οποίων μπορεί νομίμως να διενεργηθεί αφισοκόλληση, χωρίς, όπως ήδη είπαμε, τα όρια αυτά να συνιστούν περιορισμό του δικαιώματος⁷⁰. Η οριοθέτηση αυτή πραγματοποιείται, σε συνδυασμό βεβαίως με τις γενικού περιεχομένου συνταγματικές διατάξεις, από διατάξεις ειδικών νόμων και, λόγω της ειδικότητας του θέματος, από πράξεις της διοίκησης, όπως αστυνομικές διατάξεις (εξ άλλου, γίνεται δεκτό ότι στο άρθ. 5.1 Σ. ως «Σύνταγμα» νοείται το σύνολο της έννομης τάξης⁷¹, εφ' όσον βεβαίως βρίσκεται σε αρμονία με το Σύνταγμα⁷²). Οι κανόνες δικαίου αυτοί, που εκδίδονται βάσει της γενικής ρυθμιστικής αρμοδιότητας του κοινού νομοθέτη και όχι βάσει της, ανύπαρκτης εδώ, ειδικής προς τούτο συνταγματικής εξουσιοδότησης, πρέπει να είναι σύμφωνοι με το

⁶⁸ 17.1 Σ.: «Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους», 24.1 Σ.: «Η προστασία... αποτελεί υποχρέωση του Κράτους».

⁶⁹ Δημητρόπουλος Α.Γ., όπ. παρ., σελ. 53

⁷⁰ Αντίθετος ο Κασιμάτης Γ., όπ. παρ., σελ. 40, ο οποίος θεωρεί ότι το άρθ. 5.1 Σ. θέτει περιορισμούς και όχι οριοθετήσεις

⁷¹ Δημητρόπουλος Α.Γ., όπ. παρ., σελ. 59

⁷² Κανόνες δικαίου που αντιτίθενται στο Σύνταγμα δεν δημιουργούν υποχρέωση υπακοής σε αυτούς (93.4 και 120.2 Σ.)

Σύνταγμα και να κινούνται στα πλαίσια που αυτό ορίζει, αλλιώς θεωρούνται ανεπίτρεπτοι περιορισμοί του δικαιώματος και ως εκ τούτου ανίσχυροι (93.4 και 120.2 Σ.)⁷³.

Ο Μάνεσης⁷⁴ θέτει ορισμένα κριτήρια με τα οποία κρίνεται η συνταγματικότητα των κανόνων δικαίου σχετικά (και) με την αφισοκόλληση. Εδώ τα παραθέτουμε με ορισμένες αναγκαίες διασαφήσεις:

- 1.) Δεν πρέπει να περιέχουν απαγορεύσεις τέτοιας έκτασης ώστε να οδηγούν σε κατάργηση του δικαιώματος⁷⁵, καθώς σκοπό έχουν μόνο να ρυθμίσουν την άσκησή του εν όψει της γενικής του οριοθέτησης (συνταγματική και κοινωνική οριοθέτηση)⁷⁶ και όχι να περιορίσουν το δικαίωμα. Αφού, όπως είδαμε, η διάσωση του πυρήνα του δικαιώματος οριοθετεί και τους επιτρεπόμενους περιορισμούς⁷⁷, είναι αυτονόητο ότι διαγράφει τα πλαίσια και των οριοθετήσεων, με μεγαλύτερη μάλιστα αυστηρότητα.
- 2.) Πρέπει να είναι προσαρμοσμένοι στις εκάστοτε συγκεκριμένες περιστάσεις και περιορισμένοι κατά τόπο και χρόνο
- 3.) Πρέπει να είναι αναγκαίοι και πρόσφοροι για την επιδίωξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος, υπό την έννοια ότι αυτό δεν μπορεί να επιτευχθεί με ηπιότερα μέσα
- 4.) Πρέπει να είναι ανάλογοι με το μέγεθος της προσβολής των δικαιωμάτων που θέλουν να αποτρέψουν. Τα τρία τελευταία κριτήρια συνιστούν ειδικότερες εφαρμογές της αρχής της αναλογικότητας⁷⁸, η οποία, αφού διέπει τους περιορισμούς των συνταγματικών δικαιωμάτων, εφαρμόζεται και στις οριοθετήσεις τους.
- 5.) Πρέπει να μην παραβιάζουν την αρχή της ισότητας των Ελλήνων πολιτών (4.1 Σ.). Πιο συγκεκριμένα, οι κανόνες

⁷³ Δημητρόπουλος Α.Γ., όπ. παρ., σελ. 62

⁷⁴ Μάνεσης Α., όπ. παρ., σελ. 21 επόμενα.

⁷⁵ Τέτοιες απαγορεύσεις περιείχε ο, αντισυνταγματικός πλέον, Α.Ν. 942/1946, ο οποίος, δυστυχώς, εφαρμόστηκε από τη νομολογία και υπό την ισχύ του Συντάγματος του 1975 (Α.Π. 391/1977)

⁷⁶ “prohiber n’ est pas reglementer”, βλ. Colliard C.-A., « Libertes publiques », 1972, p. 158 στο Μάνεσης Α., όπ. παρ., σελ. 14 υποσημειώσεις 37

⁷⁷ Βλ. σελ. 22 του παρόντος

⁷⁸ 25.1 εδ. δ’ Σ. in fine

αυτοί αν και μπορούν να φτάνουν μέχρι και στην απαγόρευση των αφισοκολλήσεων σε ορισμένες περιπτώσεις (εφ' όσον βεβαίως πληρούνται τα παραπάνω κριτήρια) πρέπει να εφαρμόζονται γενικά και αντικειμενικά σε όλες τις αφίσες, ανεξαρτήτως περιεχομένου ή φορέα του σχετικού δικαιώματος, ώστε η προβολή διαφόρων απόψεων να μην εξαρτάται από την ενδεχόμενη έγκρισή τους από την νομοθετική ή την εκτελεστική εξουσία, κάτι το οποίο συνιστά απαγορευμένη λογοκρισία (14.2 Σ.) ούτε να υπόκειται κανείς σε διακριτική μεταχείριση (απαγόρευση τοιχοκόλλησης μόνο των δικών του αφισών) για τις απόψεις του, το οποίο απαγορεύεται ρητώς από το άρθρ. 19.1 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα⁷⁹.

- 6.) Πρέπει να τίθενται για τους σκοπούς στους οποίους αποβλέπουν (αρχή της σκοπιμότητας), δηλαδή την διαφύλαξη των δικαιωμάτων των άλλων. Αν όργανο της εκτελεστικής εξουσίας θεσπίσει τέτοια διάταξη για την εξυπηρέτηση άλλων, έστω νόμιμων, σκοπών υπέχει ευθύνη για κατάχρηση εξουσίας⁸⁰ ή ακόμα και ποινική ευθύνη⁸¹.

Φυσικά οποιαδήποτε ρύθμιση πρέπει να κινείται στα πλαίσια της ειδικής οριοθέτησης του δικαιώματος της γνώμης και του Τύπου, σύμφωνα με το άρθρ. 14 παρ. 1 και 2 του Σ., αφού η αφισοκόλληση ως μορφή κυκλοφορίας του Τύπου απολαμβάνει το σύνολο των συνταγματικών εγγυήσεων για την ελευθερία του Τύπου⁸². Βασικό στοιχείο των εγγυήσεων αυτών είναι η πλήρης απαγόρευση κάθε προληπτικού μέτρου⁸³ και η υιοθέτηση του κατασταλτικού συστήματος για την αντιμετώπιση τυχόν παραβάσεων⁸⁴. Από αυτό συνεπάγονται κυρίως η απαγόρευση της λογοκρισίας, για την οποία κάναμε λόγο ανωτέρω, υπό την έννοια ότι το ρυθμιστικό πλαίσιο ισχύει

⁷⁹ Ν. 2462/1997

⁸⁰ άρθρ. 48 εδ. 4 ν.δ. 170/1973 περί Συμβουλίου της Επικρατείας

⁸¹ άρθρ. 259 Π.Κ.

⁸² Δαγτόγλου Π.Δ., όπ. παρ., σελ. 472 επόμε.

⁸³ 14.2 εδ. β' Σ.

⁸⁴ άρθρ. 2 παρ. 2 Α.Ν. 1092/1938

γενικώς για όλες τις αφίσες ανεξαρτήτως περιεχομένου, και η απαγόρευση της υποχρέωσης λήψης προγενέστερης άδειας για την διενέργεια αφισοκόλλησης, κάτι το οποίο ευστόχως χαρακτηρίζεται «απαγόρευση με επιφύλαξη αδειας»⁸⁵ και είναι αδιανόητο υπό το ισχύον περί Τύπου καθεστώσ, αφού προϋποθέτει την ύπαρξη απαγόρευσης η οποία αίρεται με την άδεια⁸⁶, ενώ οι σχετικές διατάξεις δεν επιβάλλουν απαγορεύσεις αλλά ρυθμίζουν την άσκηση μίας ελευθερίας⁸⁷. Συνεπώς, μπορεί ένας νόμος ή μία αστυνομική διάταξη να περιορίζει την αφισοκόλληση σε ορισμένους χώρους, αλλά από' κει και πέρα καθένας έχει δικαίωμα να τοιχοκολλεί στους χώρους αυτούς τις αφίσες του, ανεξαρτήτως περιεχομένου και χωρίς να απαιτείται λήψη άδειας.

Σε αυτά τα πλαίσια είναι σύννομες οι οριοθετήσεις που επιβάλλουν το Αστικό⁸⁸ και το Ποινικό Δίκαιο⁸⁹, το Δίκαιο της Πολεοδομίας, της Οδικής Πληροφορίας, της Προστασίας του Περιβάλλοντος κλπ., προβλέποντας ειδικούς χώρους για την διενέργεια αφισοκόλλησης⁹⁰. Σωστή λύση του θέματος, που συνάδει με την προστασία των δικαιωμάτων του Τύπου, της ιδιοκτησίας και της προστασίας του περιβάλλοντος και εν μέρει, θα μπορούσε να πει κανείς, επιβάλλεται από την υποχρέωση του Κράτους να παρεμβαίνει για την προστασία των δύο τελευταίων⁹¹, είναι και η τοποθέτηση από το Κράτος ή τους Ο.Τ.Α. ειδικών επιφανειών (πινακίδες, ταμπλώ κλπ.) σε δημόσιους χώρους στις οποίες επιτρέπεται η αφισοκόλληση⁹².

Θα κλείσουμε αυτή την θεωρητική αναζήτηση με την εξέταση δύο ειδικότερων θεμάτων, του αν υπάγονται στην αυξημένη προστασία του άρθ. 14.2 Σ. οι εμπορικές-διαφημιστικές αφίσες και του αν συνιστούν Τύπο, κατά την συνταγματική έννοια οι

⁸⁵ Herzog, Maunz-Durig-Herzog, "Grundgesetz, άρθ. 5 αριθ. 5 περ. 5 επόμ., στο Κασσιμάτης Γ., όπ. παρ., σελ. 39

⁸⁶ Μάνεσης Α., όπ. παρ., σελ. 18

⁸⁷ Μάνεσης Α., όπ. παρ., σελ. 14

⁸⁸ απαραίτητη η συγκατάθεση του κυρίου του τοίχου ή άλλου ιδιωτικού χώρου για τη διενέργεια αφισοκόλλησης, 1000 Α.Κ.

⁸⁹ βλ. σελ. 22 του παρόντος

⁹⁰ Δαγτόγλου Π.Δ., όπ. παρ., σελ. 497

⁹¹ 17.1 και 24.1 εδ. α' Σ.

⁹² Μάνεσης Α., όπ. παρ., σελ. 23

χειρόγραφες αφίσες και η ιδιόχειρη αναγραφή λέξεων, φράσεων, συνθημάτων κ.ο.κ. σε τοίχους κλπ.

Τυπικώς, και οι διαφημιστικές αφίσες υπάγονται στην έννοια του Τύπου, κατά το άρθ. 1 Α.Ν. 1092/1938. Είναι, όμως αμφίβολο αν υπάγονται και στην έννοια του Τύπου κατά το άρθ. 14.1 και 2 Σ., τόσο από την λεκτική διατύπωση της διάταξης («στοχασμούς») όσο και από την εικαζόμενη βούληση του συντακτικού νομοθέτη να παράσχει αυξημένη προστασία στην ελεύθερη κυκλοφορία των ιδεών και των απόψεων προς όφελος της Δημοκρατίας και όχι να διασφαλίσει τα κέρδη ιδιωτικών επιχειρήσεων, πολλές από τις οποίες με τα προϊόντα τους βλάπτουν το δημόσιο συμφέρον, όπως την υγεία του κοινού⁹³. Δεδομένου ότι ο ορισμός του Τύπου από τον Α.Ν. 1092/1938 δεν είναι αυθεντικός, αφού δεν υπάρχει προς τούτο ειδική συνταγματική εξουσιοδότηση⁹⁴, και επομένως δεν δεσμεύει τον ερμηνευτή του Συντάγματος, με βάση τις παραπάνω σκέψεις υποστηρίχθηκε ότι η διαφημιστική αφίσα υπάγεται στο προστατευτικό πεδίο του άρθ. 5.1 Σ. (οικονομική ελευθερία, ελευθερία του εμπορίου και της ιδιωτικής επιχείρησης) και όχι του άρθ. 14.1 και άρα μπορεί να υποστεί περιορισμούς από ειδικούς κανόνες δικαίου⁹⁵. Την άποψη αυτή επιβεβαίωσε και η νομολογία του Α.Π.⁹⁶ κρίνοντας σύμφωνη προς το Σύνταγμα την απαγόρευση τοιχοκόλλησης διαφημίσεων βάσει αστυνομικής διάταξης⁹⁷. Συνέπεια τούτου είναι ότι το Κράτος μπορεί να επιβάλει την καταβολή αντιτίμου για την τοιχοκόλληση αφισών τέτοιου είδους, όχι όμως με την έννοια του προληπτικού μέτρου αφού η σχετική άδεια θα χορηγείται σε οποιονδήποτε καταβάλλει το αντίτιμο.

Η χειρόγραφη αφίσα, αντιθέτως, δεν εμπίπτει στον ορισμό του άρθ. 1 Α.Ν. 1092/1938, αφού δεν παράγεται «εκ τυπογραφίας ή άλλου μηχανικού ή χημικού μέσου», αλλά παρουσιάζει τόσες ομοιότητες με την τυπωμένη αφίσα ως προς το ρόλο και την αποστολή της, ώστε είναι εύλογο να προστατεύεται και αυτή από το άρθ. 14.1 και 2 Σ. Με αυτό το σκεπτικό και γνωρίζοντας

⁹³ Μάνεσης Α., όπ. παρ., σελ. 12

⁹⁴ Δημητρόπουλος Α.Γ., όπ. παρ., σελ. 60

⁹⁵ Μάνεσης Α., όπ. παρ., σελ. 12, Χρυσόγονος Κ.Χ., όπ. παρ., σελ. 272.

⁹⁶ Α.Π. 838/1977 Υπόθεση αφίσας «ΠΩΛΕΙΤΑΙ»

⁹⁷ αστυνομική διάταξη υπ' αριθμόν 11Β/1975 του Διοικητή Χωροφυλακής Ροδόπης

ότι ο νομοθετικός ορισμός δεν είναι αυθεντικός, ο Κασιμάτης⁹⁸ διευρύνει τον κατά το Σύνταγμα ορισμό του Τύπου, θέτοντας πλέον ως βασικό κριτήριο όχι την μέθοδο εκτύπωσης αλλά την «δυνατότητα ευρύτατης οπτικής διαδόσεως του περιεχομένου». Επομένως, και η χειρόγραφη αφίσα αποτελεί Τύπο κατά την έννοια του άρθ. 14.1 και 2 Σ. και απολαμβάνει τις ίδιες εγγυήσεις.

Η ιδιόχειρη γραφή λέξεων, φράσεων, παραστάσεων και συμβόλων σε τοίχους και άλλες επιφάνειες δεν υπάγεται ούτε αυτή στον ορισμό που δίνει το άρθ. 1 Α.Ν. 1092/1938 αλλά αποτελεί έκφραση γνώμης «γραπτά» (14.1 Σ.). Από το γεγονός αυτό και με το σκεπτικό ότι η αυξημένη προστασία του Τύπου δεν λειτουργεί και αντιστρόφως (δεν μπορούν να εισαχθούν περιορισμοί αποκλειστικά για τον Τύπο, μπορούν όμως να εισαχθούν για τους άλλους τρόπους έκφρασης πλην του Τύπου), ο Μάνεσης⁹⁹ δέχεται ότι αυτός ο συγκεκριμένος τρόπος έκφρασης μπορεί να περιοριστεί, ακόμα και με προληπτικά μέτρα, από ειδικές διατάξεις, αρκεί να υπάρχουν διαθέσιμοι άλλοι τρόποι έκφρασης γνώμης. Η άποψή του αυτή επιβεβαιώθηκε από την νομολογία του Α.Π.¹⁰⁰, η οποία έκρινε σύννομη αστυνομική διάταξη¹⁰¹ που απαγόρευε την αναγραφή λέξεων κλπ. Αντιθέτως ο Κασιμάτης¹⁰² (που ούτε αυτός θεωρεί την αναγραφή Τύπο) σωστά επισημαίνει ότι από την σιωπή του Συντάγματος δεν προκύπτει η δυνατότητα επιβολής προληπτικών περιορισμών αλλά ότι και αυτός ο τρόπος έκφρασης οριοθετείται κατά τις γενικές διατάξεις (5.1 Σ.) και, επομένως, μπορεί να απαγορευθεί προς προστασία λ.χ. της ξένης ιδιοκτησίας.

2.) Ο Ν. 1491 ΤΗΣ 10/13-11-84

Σήμερα το δικαίωμα της αφισοκόλλησης οριοθετείται από τις διατάξεις του Ν. 1491 της 10/13-11-84 με τίτλο «Μέτρα για την

⁹⁸ Κασιμάτης Γ., όπ. παρ., σελ. 38 υπος.

⁹⁹ Μάνεσης Α., όπ. παρ., σελ. 5

¹⁰⁰ Α.Π. 1241/1976

¹⁰¹ αστυνομική διάταξη υπ' αριθ. 12Β' της 12-12-1975 του Διοικητή Χωροφυλακής Εδέσσης

¹⁰² Κασιμάτης Γ., όπ. παρ., σελ. 40 υπος.

διευκόλυνση της διακίνησης των ιδεών, τον τρόπο διενέργειας της εμπορικής διαφήμισης, την ενίσχυση της αποκέντρωσης και άλλες διατάξεις»¹⁰³. Αυτός ο νόμος κινείται στα συνταγματικά και θεωρητικά πλαίσια που αναπτύξαμε προηγουμένως και γι' αυτό θα αρκεστούμε σε μία σύντομη επισκόπηση των ρυθμίσεών του με ορισμένες, όταν χρειάζεται παρατηρήσεις.

Ο νόμος αυτός αφορά όλους τους τρόπους έκφρασης και όλα τα είδη μηνυμάτων, σύμφωνα με την γενική προστασία που παρέχει το άρθ. 14.1 και 2 Σ. (άρθ. 1 Ν. 1491/1984: «...να επικολλούνται έντυπα ή χειρόγραφα κάθε μορφής, να αναρτώνται, αναγράφονται ή προβάλλονται διαφημίσεις, συνθήματα, ονόματα, σύμβολα, παραστάσεις ή προσκλήσεις και γενικά να προβάλλονται με κάθε τρόπο ιδέες, πρόσωπα ή πράγματα.»). Ο καθορισμός των χώρων στους οποίους επιτρέπεται να διενεργούνται οι παραπάνω πράξεις, σύμφωνα με την οριοθέτηση των σχετικών δικαιωμάτων, γίνεται από τους δήμους και τις κοινότητες, σύμφωνα με την αρχή ότι «Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού.» (άρθ. 102 παρ. 1 εδ. α' Σ.).

Οι δήμοι και οι κοινότητες όχι μόνο καθορίζουν τους χώρους στους οποίους επιτρέπονται οι σχετικές πράξεις, με εξαίρεση τις γενικές απαγορεύσεις που θέτει το άρθ. 2, αλλά υποχρεούνται και να κατασκευάζουν μόνιμα και σταθερά ή προσωρινά και κινητά πλαίσια επί των οποίων επιτρέπεται η επικόλληση ή η αναγραφή (άρθ. 3 παρ. 2 και 5 παρ. 3). Εξέχουσας σημασίας είναι η διάκριση μεταξύ προβολής πολιτικών και άλλων μηνυμάτων αφ' ενός (άρθ. 3) και εμπορικής διαφήμισης αφ' ετέρου (άρθ. 5 και 6). Στην πρώτη περίπτωση η προβολή των πολιτικών και άλλων μηνυμάτων γίνεται ελεύθερα από τους ενδιαφερόμενους φορείς εφ' όσον τηρούνται οι όροι του νόμου αυτού, με μοναδικές εξαιρέσεις την καταβολή της δαπάνης για τα πλαίσια από τους φορείς μόνο αν πρόκειται για προσωρινά και κινητά πλαίσια και την υποχρέωση λήψης ειδικής άδειας μόνο στην περίπτωση της παρ. 4 του άρθρου 3. Αντιθέτως, για την εμπορική διαφήμιση απαιτείται πάντα άδεια του δημάρχου

¹⁰³ Κώδιξ Νόμων 1984, σελ. 766 επόμ.

ή του προέδρου της κοινότητας, η καταβολή τέλους διαφήμισης και η ανάληψη των δαπανών για τα πλαίσια σε κάθε περίπτωση, εκτός από την περίπτωση της παρ. 2 του άρθρου 5. Ειδικές διατάξεις περιέχει ο νόμος στο άρθρο 4 για την προεκλογική περίοδο λόγω του έκτακτου χαρακτήρα της και της σημασίας που έχει η προβολή των πολιτικών μηνυμάτων κατά την περίοδο αυτή. Τέλος το άρθρο 7 προβλέπει ποινικές κυρώσεις για τους παραβάτες των διατάξεων του νόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ : **ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ**

Οι αφίσες συνιστούν μορφή Τύπου, τόσο κατά το άρθ. 14 παρ, 1 και 2 Σ. όσο και κατά το άρθ. 1 Α.Ν. 1092/1938. Έχουν την ίδια με τον Τύπο σημασία για την κοινωνία και την Δημοκρατία σε ορισμένες δε περιπτώσεις αυξημένη.

Ως μορφή Τύπου απολαμβάνουν προστασία από το Σύνταγμα και τις Διεθνείς Συνθήκες σε ολόκληρη την έκταση της ελευθερίας του Τύπου, δηλαδή ως προς την ελευθερία εκδόσεως, την ελευθερία συντάξεως, την ελευθερία εκτυπώσεως και την ελευθερία ασκήσεως επαγγελμάτων του Τύπου, αν και λόγω της φύσης των πραγμάτων ορισμένες πτυχές των ελευθεριών αυτών έχουν μικρή πρακτική σημασία. Οι αφίσες υπόκεινται στην γενική και ειδική οριοθέτηση της ελευθερίας του Τύπου και στους περιορισμούς στους οποίους αυτή υπόκειται κατά το Σύνταγμα και τους σύμφωνα με αυτό γενικούς και ειδικούς νόμους.

Προβλήματα εμφανίζει η αφισοκόλληση, ως μορφή της ελευθερίας διαδόσεως, επειδή οριοθετείται από την ταυτόχρονη άσκηση άλλων δικαιωμάτων, όπως της ιδιοκτησίας και της προστασίας του περιβάλλοντος. Η οριοθέτηση αυτή γίνεται βάσει του άρθ. 5.1 Σ., δηλαδή από την σύμφωνη με το Σύνταγμα έννομη τάξη και τα δικαιώματα των άλλων, επειδή δεν επιτρέπονται ειδικοί περιορισμοί του Τύπου, και συνίσταται κυρίως στην απαγόρευση της αφισοκόλλησης σε ορισμένους χώρους και την υποχρέωση της Πολιτείας να παρέχει ειδικές επιφάνειες προς τούτο. Στενότερη είναι η οριοθέτηση της αφισοκόλλησης για τις διαφημίσεις και προβλέπει την λήψη προηγούμενης άδειας και την καταβολή τέλους διαφήμισης. Οι χειρόγραφες αφίσες προστατεύονται και αυτές από τις περί Τύπου διατάξεις, ενώ η αναγραφή λέξεων κλπ. σε τοίχους περιορίζεται στενότερα. Ρητή νομοθετική κατοχύρωση αυτού του ρυθμιστικού πλαισίου βρίσκουμε στο Ν. 1491 της 10/13-11-1984.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γιούργος Κ. (επιμέλεια), «Προεκλογική Αφίσα», Επτά Ημέρες της Καθημερινής, 09-04-2000
2. Δαγτόγλου Π.Δ., «Συνταγματικό Δίκαιο –Ατομικά Δικαιώματα Α΄», Αθήνα-Κομοτηνή, 1991
3. Δημητρόπουλος Α.Γ., «Συνταγματικά Δικαιώματα», Αθήνα, Ι΄ Έκδοση 2004
4. Κασιμάτης Γ., «Η Αντισυνταγματικότητα της Απαγορεύσεως των Αφισοκολλήσεων», Το Σύνταγμα, 1977, σελ. 37
5. Μάνεσης Α., «Η Συνταγματική Προστασία της Ελεύθερης Κυκλοφορίας των Εντύπων και η Εφαρμογή της στην Πράξη», Το Σύνταγμα, 1977, σελ. 1
6. Μυλωνόπουλος Χ.Χ., «Ποινικό Δίκαιο-Ειδικό Μέρος, Τα Εγκλήματα κατά της Ιδιοκτησίας και της Περιουσίας», Αθήνα, 2001
7. Χρυσόγονος Κ.Χ., «Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα», Αθήνα-Κομοτηνή, 2^η Έκδοση 2002

ΠΙΝΑΚΑΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

1. Α.Π. 1241/1976, Το Σύνταγμα, 1977, σελ. 176, Υπόθεση ρυπάνσεως τοίχων Ιερών Ναών Γιαννιτσών
2. Α.Π. 391/1977, Ποινικά Χρονικά, 1977, σελ. 750, Τοιχοκόλληση εντύπων της «Οργάνωσης σοσιαλιστικής επανάστασης-αγωνιστικής παράταξης σπουδαστών»
3. Α.Π. 838/1977, Το Σύνταγμα, 1978, σελ. 383, Υπόθεση αφίσας «ΠΩΛΕΙΤΑΙ»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

1.) Α.Π. 1241/76

«Αστυνομική διάταξις απαγορεύουσα την δια γραφής λέξεων, φράσεων κλπ. ρύπανσιν τοίχων ή άλλων επιφανειών, χωρίς να αποκλείη γενικώς και απολύτως άλλους τρόπους εκφράσεως δεν αναιρεί το υπό του άρθρ. 14 Σ)τος προστατευόμενον δικαίωμα του πολίτου προς ελευθέραν έκφρασιν και διάδοσιν των στοχασμών του. Δεν αποτελεί τύπον, κατ' έννοιαν άρθρ. 14.2 Σ)τος, η εις τους τοίχους αναγραφή λέξεων, φράσεων, παραστάσεων ή συμβόλων».

Επειδή, κατά το άρθρ. 14 του ισχύοντος Συν/τος 1975, έκαστος δύναται να εκφράζη και διαδίδη προφορικώς, εγγράφως και δια του τύπου τους στοχασμούς του, τηρών τους νόμους του Κράτους, νοουμένων ως τοιούτων ου μόνον των «τυπικών» νόμων αλλά και των βάσει του άρθρ. 43 του Συν/τος κατ' εξουσιοδότησιν τοιούτων εκδοθεισών πράξεων των οργάνων της διοικήσεως, εν αις περιλαμβάνονται και αι κατά νόμον αστυνομικάί αρχαί. Αι δια νόμου εξουσιοδοτημέναί αστυνομικάί αρχαί δύνανται να θεσπίσουν περιορισμούς, οι οποίοι όμως να μην εκτείνονται εις βαθμόν αναιρούντα την ουσίαν του δια της διαληφθείσης συνταγματικής διατάξεως προστατευομένου ατομικού δικαιώματος του πολίτου. Η δια τοιούτων όμως διατάξεων δια λόγους αισθητικούς, προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, υγείας και της ξένης ιδιοκτησίας ειδική ρύθμισις, δι' ης απαγορεύεται η δια γραφής λέξεων ή φράσεων ή παραστάσεων ή συμβόλων, ρύπανσις των τοίχων ή άλλων επιφανειών, ιδίως ιστορικών μνημείων, δημοσίων κτιρίων, ναών και κτιρίων ανηκόντων εις ιδιοκτησίαν άλλου τινός εκτός του ρυπαίνοντος ή γράφοντος, χωρίς να αποκλείη γενικώς και απολύτως άλλους τρόπους εκφράσεως και διαδόσεως της γνώμης, δεν αναιρεί το ως είρηται υπό το άρθρ. 14 του Συν/τος προστατευόμενον

δικαίωμα του πολίτου, ενώ προστατεύει έτερα υπό του Συντάγματος προβλεπόμενα δικαιώματα, δια τα οποία δεν υπάρχει εκ του Συν/τος εμπόδιον προς λήψιν προληπτικού μέτρου, του απαγορευομένου τοιούτου προληπτικού μέτρου υπό της παρ. 2 του άρθρ. 14 του Συν/τος αφορώντος τον τύπον, οίος δεν είναι κατ' άρθρ. 1 Ν. 1092/1938 η εις τοίχους αναγραφή λέξεων, φράσεων, παραστάσεων ή συμβόλων. Εξ άλλου εκ του άρθρ. 106 του Ν.Δ. 3365/1955 περί κώδικος Σώματος Ελληνικής Χωροφυλακής προκύπτει ότι οι επιφορτισμένοι την άσκησιν της αστυνομίας αξιωματικοί της Χωρ/κής (διοικηταί διοικήσεως ή υποδιοικήσεως) έχουσι το δικαίωμα και το καθήκον να εκδίδωσιν αστυνομικάς διατάξεις εντός των ορίων του νόμου, δι' ων να λαμβάνονται προληπτικά μέτρα τηρήσεως της τάξεως, ασφαλείας, κοινής ησυχίας, της δημόσιας υγείας, προστασίας προσώπων και των περιουσιών αυτών, εκ δε του άρθρ. 368 του από 12 Μαρτίου/ 28 Απριλίου 1938 Β.Δ. «περί κυρώσεως του Κανονισμού Υπηρεσιών Χωρ/κής», η χωροφυλακή έχει υποχρέωσιν δι' εκδόσεως αστυνομικών διατάξεων κατά τον Κώδικα περί χωροφυλακής να λαμβάνη επιτόπια προληπτικά μέτρα προς εξασφάλισιν της ασφαλείας, τάξεως και προαγωγήν της ευημερίας των πολιτών. Κατ' εξουσιοδότησιν των διατάξεων τούτων ο διοικητής χωρ/κής Εδέσσης δια της από 12-12-1975 εκδοθείσης υπ' αριθμ. 12 Β' αστυνομικής διατάξεως, εγκριθείσης την 8-1-1976 υπό του αρμοδίου Νομάρχου και δημοσιευθείσης την 6-2-1976 δια τοιχοκολλήσεως, ως εκ του οικείου αποδεικτικού δείκνυται, απηγόρευσε την αναγραφήν λέξεων, φράσεων, συνθημάτων, συμβόλων, εικόνων ή παραστάσεων επί οικοδομών ή μανδροτοιίχων (και άλλων επιφανειών αίτινες είναι άσχετοι προς την υπό κρίσιν υπόθεσιν). Η διάταξις αύτη κατά το μέρος καθ' ό αναφέρεται εις την απαγόρευσιν αναγραφής επί των οικοδομών και μανδροτοιίχων ξένων ιδιοκτησιών και δή των μανδροτοιίχων ιερών ναών εκδοθείσα εντός της δια των ως άνω διατάξεων δοθείσης εξουσιοδοτήσεως δεν αναιρεί το υπό της διαληφθείσης συνταγματικής διατάξεως προστατευόμενον δικαίωμα του πολίτου προς ελευθέραν

έκφρασιν και διάδοσιν γραπτώς των στοχασμών του, ουδέ αντιβαίνει εις άλλην συνταγματικήν διάταξιν, ουδέ εις το άρθρ. 10 του Ν. 2329/1953 «περί κυρώσεως της διεθνούς συμβάσεως της Ρώμης περί προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου κλπ.» και ως εκ τούτου, πληρουμένων και των λοιπών κατά τον νόμον διατυπώσεων, είναι ισχυρά αυτή και επάγεται δια τους παραβάτας ταύτης τας υπό των άρθρ. 420 και 459 Π.Κ. προβλεπομένας πταισματικές ποινάς. Εν προκειμένω ως προκύπτει εκ της προσβαλλομένης αποφάσεως ο δικάσας Πταισματοδίκης δεχθείς ότι η ως άνω αστυνομική διάταξις αντίκειται εις την διάταξιν του άρθρ. 14 του Συν/τος καθ' ό μέρος δι' αυτής απαγορεύεται η αναγραφή εις τοίχους ιερών Ναών λέξεων, φράσεων, συμβόλων ή παραστάσεων και ως εκ τούτου τυγχάνει ανίσχυρος και κατόπιν τούτου κηρύξας αθών τον κατηγορούμενον, όστις φέρεται ότι κατά τον διαλαμβανόμενον τόπον και χρόνον κατελήφθη έξωθι των Ιερών Ναών της πόλεως Γιαννιτσών να ρυπαίνη δια «κοκκίνου χρώματος» τους μανδροτοίχους αυτών αναγράφων διάφορα συνθήματα άνευ της προς τούτο απαιτουμένης άδειας, έσφαλεν εν τη ερμηνεία και εφαρμογή των διαληφθεισών ουσιαστικών διατάξεων και αναιρετέαν ως εκ τούτου κατέστησε την απόφασίν του κατ' άρθρον 510 παρ. 1 στοιχ. Ε' του Κ.Π.Δ., κατά τον βάσιμον εν τούτω 2^{ον} λόγον της υπό κρίσην αιτήσεως του Εισαγγελέως του Αρείου Πάγου.

Επειδή, μη εξαντληθείσης της κατηγορίας, καθ' όσον ο δικάσας Πταισματοδίκης δεν έκρινε περί του κατ' ουσίαν βασίμου ή μη της αποδιδομένης δια του κλητηρίου θεσπίσματος ως είρηταικατηγορίας δέον, κατ' εφαρμογήν των διατάξεων των άρθρ. 518 και 519 Κ.Π.Δ., να παραπεμφθή η δίκη εις το Πταισματοδικεΐον Θεσ/νίκης, μη ούσης εφικτής της συνθέσεως του δικάσαντος Πταισματοδικεΐου εξ ετέρου Πταισματοδίκου εκτός του πρότερον δικάσαντος.

2.) Α.Π. 391/1977

«Αναίρεσις και παύσις οριστική της διώξεως λόγω παραγραφής επί εγκλήματι τύπου.- Ορθή η καταδίκη του ανγράφαντος συνθήματα κλπ. δηλωτικά πολιτικών ιδεών βάσει του νόμου περί κατευνασμού πολιτικών παθών».

Επειδή εκ του συνδυασμού των διατάξεων των άρθρων 111, 112, 113, 114, 115 του Ποινικού Κώδικος και 310.1 εδ. β και 370 περ. β του Κ.Π.Δ. συνάγεται ότι η παραγραφή, ούσα δημοσίας τάξεως θεσμός, εξετάζεται αυτεπαγγέλτως υπό του Δικαστηρίου και προτείνεται κατά πάσαν στάσιν της δίκης και ενώπιον του Αρείου Πάγου, όστις, παραδεκτής τύποις ούσης της αιτήσεως αναιρέσεως, οφείλει να εξετάση αν εκ της δικογραφίας προκύπτει συμπλήρωσις της παραγραφής, διαπιστώνων δε συμπλήρωσιν αυτής, παύει οριστικώς την ποινικήν δίωξιν συμφώνως τω άρθρω 370 περ. β του Κ.Π.Δ.

Εξ άλλου κατά την διάταξιν του άρθρου 47.1 του Α.Ν. 1092/1938 «περί τύπου», επαναφερθέντος εν ισχύι δια του άρθρου 2 του Ν. 10/1975, το αξιόποινον των δια του τύπου τελουμένων εγκλημάτων παραγράφεται εν πάσει περιπτώση μετά παρέλευσιν 18 μηνών από της τελέσεώς των. Εν προκειμένω, ως προκύπτει εκ της προσβαλλομένης αποφάσεως του Τριμελούς Εφετείου Πατρών, κατεδικάσθη δι' αυτής ο αναιρεσειών επί τω πλημμελήματι της περιωβρίσεως Αρχής, τελεσθέντι δια τοιχοκολλησεως των περιεχόντων τας εκδηλώσεις καταφρονήσεως, ονειδισμού και διασυρμού εντύπων εις δημόσιον μέρος (άρθρα 181.1 Π.Κ. 1, 2 Α.Ν. 1092/1938) κατά τας πρώτας πρωινάς ώρας της 13^{ης} Απριλίου 1975. Όθεν, συμπληρωθέντος από της τελέσεως της πράξεως και έκτοτε του εν τη ως άνω διατάξει του άρθρου 47.1 του Α.Ν. 1092/1938 δεκαοκταμήνου χρόνου παραγραφής, εξηλείφθη δια παραγραφής το αξιόποινον αυτής, δι' ό και δέον, παραδεκτής τύποις ούσης της αιτήσεως αναιρέσεως και αυτεπαγγέλτως εφαρμοζομένης υπό του Αρείου Πάγου της ως άνω περί παραγραφής διατάξεως, ν' αναιρεθή η προσβαλλομένη απόφασις και παύση οριστικώς η κατά του αναιρεσειόντος

ασκηθείσα επί τη δι' ην κατεδικάσθη ούτος δια της προσβαλλομένης αποφάσεως, ειρημένη αξιοποιώω πράξει ποινική δίωξις.

Επειδή κατά το άρθρον 1 περ. β εν συνδυασμώ προς περ. α του 942/1946 «περί λήψεως μέτρων προς κατευνασμόν των πολιτικών παθών», μη καταργηθέντος δια του άρθρου 473 του Ποινικού Κώδικος ή άλλης διατάξεως νόμου και μη αντικειμένου εις διάταξιν τινά του Συντάγματος, τιμωρείται δια της εν αυτώ ποινής και όστις τοιχοκολλά εις τους τοίχους οικιών ή περιμανδρωμένων χώρων, εις οδούς ή εις πεζοδρόμια ή οιονδήποτε άλλο μέρος προσιτόν εις το κοινόν έντυπα έχοντα ως περιεχόμενον συνθήματα ή λέξεις ή φράσεις ή παραστάσεις δηλωτικάς πολιτικών ιδεών. Εν προκειμένω, ως προκύπτει εκ της προσβαλλομένης αποφάσεως, το δικάσαν Δικαστήριο μετά λεπτομερή έκθεσιν και ανάλυσιν των εκ της αποδεικτικής διαδικασίας και των ειδικώτερον μνημονευομένων αποδεικτικών στοιχείων προκυψάντων πραγματικών περιστατικών εδέχθη κατά την ανέλεγκτον περί πραγμάτων κρίσιν του ότι ο νυν αναιρεσείων κατηγορούμενος κατά τας πρωινάς ώρας της 13^{ης} Απριλίου 1975 εκ προθέσεως προέβη εις τοιχοκόλλησιν εις τας εν Πάτραις οδούς Ζαίμη-Πουκεβίλ και Κανακάρη-Αράτου των εν τη αποφάσει του ταύτη αναφερομένων εντύπων, έχόντων ως περιεχόμενον τα εν αυτή αναφερόμενα συνθήματα, λέξεις, φράσεις και παραστάσεις, αίτινες ήσαν δηλωτικάί των πολιτικών ιδεών της «Οργάνωσης Σοσιαλιστικής Επανάστασης- Αγωνιστικής Παράταξης Σπουδαστών», εις ην ούτος ανήκει. Κηρύξαν κατά ταύτα ένοχον τον αναιρεσειόντα της αξιοποιώου πράξεως της παραβάσεως της διατάξεως του άρθρου 1 περ. β εν συνδυασμώ προς α του Α.Ν. 942/1946, το μεν ορθώς ηρμήνευσε και εφήρμοσε την ουσιαστικήν ποινικήν διάταξιν, συντρεχόντων βάσει των ανελέγκτως γενομένων δεκτών ως αποδειχθέντων πραγματικών περιστατικών των δια την αντικειμενικήν και υποκειμενικήν υπόστασιν της πράξεως ταύτης υπό της διατάξεως ταύτης απαιτουμένων στοιχείων, το δε διέλαβεν εν τη προσβαλλομένη αποφάσει του την εκ των άρθρων 93.3 του Συντάγματος και 139 του Κ.Π.Δ. επιβεβλημένην ειδικήν και εμπεριστατωμένην

αιτιολογίαν, αφ' ου εκτίθενται εν αυτή εν πληρότητα τα εκ της επ' ακροατηρίω διαδικασίας προκύψαντα πραγματικά περιστατικά, εξ ων συνήγαγε την ύπαρξιν των εξ αντικειμένου και εξ υποκειμένου στοιχείων του εγκλήματος και αι αποδείξεις, εξ ων επείσθη περί τούτων, ως και οι νομικοί λόγοι, βάσει των οποίων ήχθη εις την υπαγωγήν των αποδειχθέντων πραγματικών περιστατικών εις την υπ' αυτού εφαρμοσθείσαν ουσιαστικήν ποινικήν διάταξιν. Όθεν απορριπτέοι είναι οι περί του εναντίου πρώτος και δεύτερος εν τω αναιρετηρίω λόγοι αναιρέσεως, καθ' όσον ούτοι αναφέρονται εις την παράβασιν του Α.Ν. 942/1946, ως αβάσιμοι.

3) Α.Π. 838/77

«Έντυπα κλπ. των οποίων η διανομή και επικόλλησις εις οδούς κλπ. απαγορεύεται, νοούνται αι πάσης φύσεως διαφημίσεις, ουχί δε και έγγραφα έχοντα άλλο, πλην διαφημιστικού, περιεχόμενον».

Επειδή, κατά το εδάφιον 9 του άρθρου 3 της κατ' εξουσιοδότησιν εκ του άρθρου 106 του ν.δ. 3365/1955 «περί Κώδικος του Σώματος της Ελληνικής Χωροφυλακής» και των διατάξεων του από 20.10.1958 β.δ. «περί κωδικοποιήσεως εις ενιαίον κείμενον νόμου των ισχυουσών διατάξεων περί προσόδων των Δήμων και Κοινοτήτων» εκδοθείσης υπ' αριθ. 11β/1975 αστυνομικής διατάξεως του Διοικητού Χωροφυλακής Ροδόπης, και δημοσιευθείσης δια τοιχοκολλησεως, «απαγορεύεται η διανομή και επικόλλησις εντύπων κλπ. εκ των εν τω προηγουμένω εδαφίω αναφερομένων εις οδούς, πεζοδρόμια, πλατείας, οικοδομάς, μανδροτοίχους, αδριάντας, δένδρα...». Κατά δε το, εις ό η παραπομπή, εδάφιον 8 του αυτού άρθρου της αστυνομικής ταύτης διατάξεως «απαγορεύονται αι πάσης φύσεως διαφημίσεις επί ιστών ηλεκτροφωτισμού, κειμένων επί οδών, πλατειών και κοινόχρηστων χώρων εν γένει». Εκ του συνδυασμού των διατάξεων τούτων συνάγεται ότι ως «έντυπα κλπ.», ων η διανομή και επικόλλησις εις οδούς κλπ. απαγορεύεται επί ταις εν τοις άρθροις 420 και 459 του Π.Κ. κατά περίπτωσιν ποιναίς

υπό της πρώτης των ως άνω διατάξεων, νοούνται αι εν τη δευτέρα των ως άνω διατάξεων (εδ. 8) αναφερόμεναι πάσης φύσεως διαφημίσεις, ουχί δε και έγγραφα, άλλο, πλην διαφημιστικού, έχοντα περιεχόμενον. Εν προκειμένω ως προκύπτει εκ της προσβαλλομένης αποφάσεως, το δικάσαν Μονομελές Πλημμελειοδικεΐον Κομοτηνής εκήρυξε δι' αυτής ενόχους τους νυν αναιρεσειόντας κατηγορουμένους παραβάσεως του εδαφίου 9 του άρθρου 3 της ως άνω υπ' αριθ. 11B/1975 αστυνομικής διατάξεως εν συνδυασμώ προς τα άρθρα 420, 459 του Π.Κ. συνισταμένης εις το ότι ούτοι τη 10.12.1976 κατελήφθησαν εις την εν Κομοτηνή λεωφόρον Ηρώων να προβαίνουν από κοινού εις τοιχοκόλλησιν επί τοίχων οικιών αφισσών, απεικονιζουσών τον χάρτην της Ελλάδος και φερουσών την ένδειξιν «ΠΩΛΕΙΤΑΙ» δια κεφαλαίων ερυθρών γραμμάτων, μη αποτελουσών δε προδήλως διαφημίσεις. Ούτω πράξαν, εσφαλμένως ηρμήνευσε και εφήρμοσε τας διαληφθείσας ουσιαστικάς ποινικάς διατάξεις, δεχθέν ότι και η επικόλλησις εις οδούς κλπ. εντύπων μη αποτελούντων διαφημίσεις εμπίπτει εις την ως άνω απαγορευτικήν αστυνομικήν διάταξιν, δι' ό και δέον όπως η απόφασις αυτού αυτή αναιρεθή, ως προς τον αναιρεσειόντα Β.Α., κατ, άρθρον 510 παρ. 1 περίπτ. Ε' του Κ.Π.Δ. και τον περί τούτου βάσιμον πρώτον εν τω δικογράφω των προσθέτων του αναιρεσειόντος τούτου λόγον αναιρέσεως, τύποις παραδεκτής ούσης της αιτήσεως αναιρέσεως, εκτεινομένου δε του αναιρετικού αποτελέσματος κατ' άρθρον 469 του Κ.Π.Δ. και επί των ετέρων αναιρεσειόντων, συγκαταδικασθέντων μετ' αυτού δια της προσβαλλόμενης αποφάσεως ως συναυτουργών της αξιοποίνου πράξεως, αφ' ου ο υπό του αναιρεσειόντος τούτου προβληθείς και δεκτός γενόμενος λόγος αναιρέσεως δεν αρμόζει αποκλειστικώς εις το πρόσωπον αυτού, δέον όπως και ως προς τούτους αναιρεθή η προσβαλλόμενη απόφασις.

Επειδή αναιρουμένης της προσβαλλομένης αποφάσεως δια τον εκτεθέντα λόγον, δέον, συμφώνως τω άρθρω 518 παρ. 1 του Κ.Π.Δ., μη υπάρχούσης κολασίμου πράξεως, να κηρυχθούν αθώοι οι κατηγορούμενοι.

ΑΦΙΣΕΣ ΚΑΙ ΑΦΙΣΟΚΟΛΛΗΣΗ: ΜΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΠΤΥΧΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ:

Οι αφίσες συνιστούν μία μορφή Τύπου και απολαμβάνουν την συνταγματική προστασία του Τύπου καθ' όλη την έκτασή του. Η ελευθερία των αφισών οριοθετείται και περιορίζεται από το Σύνταγμα και τους γενικούς και ειδικούς περί Τύπου νόμους. Η αφισοκόλληση, ως μορφή της ελευθερίας της διαδόσεως του Τύπου, οριοθετείται από το άρθρο 5.1 Σ. χάριν της προστασίας των δικαιωμάτων των άλλων, όπως η ιδιοκτησία και η προστασία του περιβάλλοντος, μέσα στα πλαίσια που χαράζει το Σύνταγμα. Νομοθετική έκφραση αυτής της οριοθέτησης είναι ο Ν. 1491 της 10/13-11-1984.

POSTERS AND BILL-STICKING: A SPECIAL ASPECT OF THE FREEDOM OF PRESS

SUMMARY:

Posters constitute a form of Press and they are covered by the constitutional protection of Press, expressed in its whole extent. The Poster freedom is bordered and limited by the Constitution and the general and special laws about Press. The bill-sticking, as a form of the Right to propagate Press, is bordered by the art. 5 par. 1 of the Constitution in favor of the protection of other people's Rights, like Property and Protection of the Environment, always inside the frames the Constitution traces. A legislative expression of this border is the Law 1491 of 10/13-11-1984.

